

Leila Stockmarr:

Klimakampen er det 21. århundredes klassekamp. Lad os komme i gang

Hvordan ser kampen for social retfærdighed ud, hvis vi ikke alene tager udgangspunkt i menneskenes livssituation, men alle levende organismer som gensidigt afhængige?

(Denne artikel er den 9. marts 2021 bragt som kronik i Politiken.)

Det er blevet en udbredt holdning, at hverken socialismen eller kapitalismen kan løse klimakrisen. At de gamle ideologier har spillet fallit, og at vi har brug for en tredje vej – en ny bæredygtigheds-ideologi, som kan skabe radikal, grøn forandring.

Det er jeg ikke enig i. I stedet for at skylle babyen ud med badevandet, er der behov for at sætte ord på en ny grøn socialisme, som opdaterer klassekampen til klimakrisens tidsalder. Det er tid til at gentænke venstrefløjens ideologiske arvegods, så det passer til tidens store udfordring.

Venstrefløjen har en gylden mulighed for at formulere en grøn socialisme, som opdaterer socialismen til den antropocæne tidsalder, hvor vi som mennesker er blevet en planetforandrende kraft.

En tidsalder, hvor vi for at redde os selv skal vise mod til at sætte andre og andet end os selv – menneskeheden og vores livsvilkår – i centrum.

Den grønne socialisme skal medtænke hele økosystemet som sit felt og tage livtag med fortidens ideologiske dogmer om materiel omfordeling som altoverskyggende politisk mål. Kun dermed kan vi endeligt forlade det drænende nulsumsspil mellem grøn og rød, som alt for ofte resulterer i små hop på stedet.

Hvis vi som venstrefløj fastholder, at klimakrisen kræver, at vi ændrer vores liv og samfund radikalt, er der behov for at formulere, hvad det egentlig betyder i praksis, og hvilke større ideologiske sværdslag som skal udkæmpes for at redde klimaet de næste årtier. Her er et bud på en start.

Det første skridt i udviklingen af en grøn socialisme i Danmark er at udstille og afvise den nuværende kurs, som Socialdemokratiet fører. Til trods for høje reduktionsmål og svulstige paroler om at være grøn stormagt har Socialdemokratiet på lange stræk reduceret sin klimapolitik til et fortærsket dogme om 'grøn vækst' og de facto deponeret sin klimatænkning hos korporatismens Danmark.

Regeringen er groft sagt ikke interesseret i at tage de kampe, som den nødvendige grad af klimahandling forudsætter, som f.eks. brandbeskatning, afgifter, vækstkritik og et grundlæggende opgør med private profitaktørers dominans.

Helt grundlæggende er der behov for at få tydeliggjort regeringens markedsliggørelse af klimapolitikken, hvor grøn omstilling skal finde sted gennem grøn vækst – et paradigme store dele af det danske erhvervsliv efterhånden også abonnerer på.

For regeringen bliver den grønne omstilling erhvervspolitik: et middel til eksportfremme og at vækste samfundsøkonomien frem for et middel til at sikre, at Danmark lever op til Parisaftalen og hjælper til at redde vores klode. Dermed hjælper regeringen aktivt til den private sektors

sloganisering af klimapolitikken, der har skabt en fortælling om, at vi kan vækste os videre gennem den grønne omstilling uden de store strukturelle forandringer og ideologiske opgør. Her lyder den skadelige logik for grøn omstilling: forbruger du, bidrager du.

Samtidig insisterer statsministeren selv på, at partiets linje er rød, før den er grøn.

En konstruktion af en falsk modsætning mellem social retfærdighed og bæredygtighed, som primært tjener det formål at legitimere forhaling og udbrede skræmmebilledet om, at radikal klimahandling kan true vores velstand.

Herfra flyder en sort alliance mellem fagbevægelse og erhvervsliv, som har adopteret Socialdemokratiets mantra om grøn vækst. Hårdt sat op er lavtlønnede grupper blevet koopteret ind i et narrativ om, at klimahandling truer deres position.

Men hvad Socialdemokratiet ikke lige fortæller disse grupper og deres fagbevægelse, er, at det er de selvsamme grupper, der kommer til at betale prisen for ikke-handling om få årtier – måske få år.

Lavtlønnede grupper risikerer at blive redskaber for private aktørers tilpasning til en ny kriseplaget virkelighed, hvor det udnyttes, at en bekymret offentlighed har brug for at tro på grønne fremskridt uden omkostninger.

I 30'erne havde arbejderbevægelsen næppe accepteret det, hvis man havde sat virksomhedsledere til at udvikle velfærdssamfundet, sikre bedre arbejdsvilkår og fair løn. Ligesom dengang fortjener klimaet heller ikke, at man sætter ulven til at vogte får.

Ideelt set – og hvis de virkelig skulle varetage deres medlemmers interesser – var det netop fagbevægelsen, der sagde nej til klimaskadeligt arbejde i stedet for at blive gidsler i et politisk magtspil på midten af dansk politik.

En grøn socialisme må derfor starte med at afsløre Socialdemokratiets uheldssvangre alliance mellem fagbevægelse og erhvervsliv, der kun kommer sidstnævnte og hverken lavtlønnede eller klimaet til gode – slet ikke på den lange bane.

For at udvikle en grøn socialisme må venstrefløjen vise, at klimapolitik ikke er virkelighedsfjern elitepolitik, men det modsatte: nemlig det 21. århundredes klassekamp.

Venstrefløjen bør først og fremmest være bedre til at politisere klimakrisens årsager og tilskrive skylden for ødelæggelsen af vores planet til kapitalismens indbyggede rovdrift på natur og ressourcer.

I klassisk marxistisk forstand er klimaforandringerne måske det mest håndgribelige bud på grænsen for vækst som et direkte resultat af overforbrug af ressourcer. Ser vi på vestlige industrialiserede landes historiske udledninger, tegner der sig et klart mønster i den historisk sammenhæng mellem CO₂-udledning, produktion og forbrug.

Den kapitalistiske økonomis ressourceudnyttelse, ressourcegennemstrømning og arealanvendelse overstiger, hvad økosystemerne kan bære.

Selvom planøkonomi og socialistiske systemer ikke er naturlig garant for bæredygtighed, er der næppe tvivl om, at udviklingen og udbredelsen af den kapitalistiske samfundsmodel har været afgørende for, hvor tæt vi er på afgrunden i dag.

Det må derfor gøres langt tydeligere, at verdens mest udsatte allerede betaler prisen for århundreders udledninger. At klimakrisen kommer til – og allerede – går ud over dem, der i forvejen har allermindst, gør klimakrisen til et selvfølgeligt klasseanliggende.

Det er en opgave i sig selv at synliggøre, hvem der rammes først, når tørken kommer, når vandstanden stiger, og når den globale elite isolerer sig fra den skrantende økologiske virkelighed.

I stedet for at bruge en uærlig beskyttelse af lavindkomstgrupper som undskyldning for ikke at handle, bør vi langt mere offensivt bruge kapitalismekritikken til at blottlægge systemisk klimauretfærdighed og sikre, at grønne krav kommer fra lavtlønnede grupper selv.

Det gælder både internationalt og herhjemme, hvor forandringernes sociale slagside vil vokse, når krisens effekter bliver mere mærkbare. I forlængelse heraf, er der i den grad brug for offensive bud på det nye, bæredygtige samfund.

For at opdatere venstrefløjens tænkning må vi være åbne omkring, at socialismen og den klassiske marxisme ikke nødvendigvis foreskriver, at kapitalismen med garanti erstattes af et bæredygtigt alternativ.

Venstrefløjens traditionelle fokus på opgøret med kapitalismens rovdrift på naturen er et vigtigt analytisk afsæt, men det betyder ikke automatisk, at det socialistiske alternativ er bæredygtigt.

Der er altså ingen garant for, at et opgør med ejerskabsforhold ift. produktionsmidler vil betyde mindre CO₂-udledning. Derfor er der behov for at tydeliggøre en socialistisk samfundsmodel, som indtænker hele vores økosystem i sit forandringsideal.

Der er behov for systematisk at udvide venstrefløjens begrebsverden til at tage livtag med sit eget materielle udgangspunkt. Objektet for politik bør ikke (alene) være et transaktionsbaseret pengesystem som f.eks. en finanslov.

Vi skal strukturere en økologisk økonomi, hvor vi sætter fremtiden først og sætter grænser for prioriteringen af nutid. Vi skal bruge vores erfaring og viden om klodens tilstand til at skabe byggestenene til en socialistisk klimastat, hvor økonomien er økologisk struktureret med hele økosystemet som sit kredsløb.

En grøn venstreorienteret ideologi bør tage livtag med socialismens materielle udgangspunkt, som har legitimeret og formet en kulturelt og socialt accepteret historisk dominans af naturen. Den dominans skal udfordres.

Vi som mennesker skal ikke være agenter for pengesystemet, men forstå os selv i økosystemet. Med det ikke sagt, at materielle livsvilkår ikke har enorm betydning – eller at kampen mod ulighed ikke er en bunden opgave. Men rettere, at det materielle perspektiv på politik og i særdeleshed klimapolitik er for snævert til at indkapsle den kompleksitet, der ligger i at skabe et samfund i økologisk ligevægt, hvor materielle og immaterielle politiske dagsordner ikke kan adskilles, men er fundamentalt forbundne.

Fordelingspolitik er et instrument og ét blandt flere parametre for social retfærdighed, men omfordeling er ikke (alene) nøglen til at løse klimakrisen. I stedet for at tale omfordeling gennem grøn omstilling bør vi tale om at gentænke vores brug af ressourcer mere fundamentalt.

Vi må spørge: Hvordan ser kampen for social retfærdighed ud, hvis vi ikke alene tager udgangspunkt i menneskenes livssituation, men alle levende organismer, som gensidigt afhængige? Hvis begrænsede naturressourcer var den eneste valuta til rådighed, ville vi nok se et helt andet transaktionssystem.

Her er et forslag til en række ideologiske benspænd til fremtidens grønne socialisme, meget kan tilføjes:

Først og fremmest skal det reelt ikke være muligt at tage nye naturressourcer i brug. Det skal være en ambition at skabe en 100 procent cirkulær økonomi.

Varer, der ikke kan produceres efter sådanne principper, skal ideelt set udfases. Det er ikke en menneskeret at have alt inden for rækkevidde. Grøn omkalfatring kræver derfor også en nytænkning af vores skatte- og afgiftssystem, så det matcher den reelle værdi, ressourcer har i det økologiske system. Et skattesystem, som ikke bygger på indkomst, men også på brug af naturens ressourcer og vores belastning heraf.

Dernæst kunne det med afsæt i klimakrisen og for at styrke ambitionerne for vores demokrati være en ide at genformulere kritikken af den private ejendomsret til at indbefatte et mere markant økologisk perspektiv. Det er på tide igen at åbne spørgsmålet om omfattende nationalisering af naturens ressourcer.

Målet kan være at begrænse retten til at dominere naturen og udvinde dens ressourcer – måske endda beslaglægge den helt for de mest privilegerede. Det skaber ikke frihed for de fleste af os, at et fåtal har adgang til at udnytte, bearbejde og sælge naturens ressourcer.

En grøn socialisme bør altså bygge på vidtgående jordreformer og forbud mod opkøb af jord med henblik på ressourceudnyttelse og spekulation. Her må man både udfordre og videretænke den konventionelle marxismes fokus på produktionsmidler og ejerskabsforhold som forandringens epicenter.

Det ansporer til et ideologisk afsæt, som ikke ser opgør med ejerskab over produktionsmidler som den eneste opgave, men som også tør tilføje spørgsmålet om retten til at producere overhovedet, om retten til at dominere naturen og om vores plads og rolle i økosystemet.

Som et tredje benspænd stiller klimakrisen venstrefløjens over for et interessant spørgsmål i forhold til begrebet frihed.

Vi skal koble vores frihedsforståelse til den plads, menneskeheden bør tage i det globale økosystem – for at blive frisat fra fossilkapitalismens lænker. Frihed skal ikke alene være et spørgsmål om retten til at vælge til eller fra, men bero på den erkendelse, at vores frihed til forbrug begrænser vores udviklingsmuligheder. Vores forbrug begrænser vores frihed.

Vi skal derfor gøre op med berøringsangsten over for at italesætte den enkeltes forbrug og livsstil som en del af udfordringen – sådan som vi f.eks. har set diskussionen om kødafgift.

Vi bliver nødt til at bevæge os væk fra at se forbrugsmæssige begrænsninger som indgriben i vores personlige frihed. Det kan slet ikke måles op mod den frihed, vi sætter over styr ved ikke at gribe ind. Vi bør derfor gøre op med det falske modsætningsforhold mellem strukturel og individuel

forandring – og turde gå meget længere i forhold til at prissætte klimaskadelig produktion og forbrug.

Det er og bør være et venstrefløjsstandpunkt, at fødevarer og andre varer, som forurener, skal koste flere penge at producere og forbruge.

Det er egentlig ikke særligt kontroversielt i det, der konstant vedtages politik, som sætter rammer og begrænsninger for den enkeltes forbrug, som tilfældet f.eks. er med tobak og alkohol. Er vi ikke frie til at trække vejret i ren luft, drikke rent vand, spise rene fødevarer og nyde naturen, er andre frihedskrav illusoriske. Lad os sige det, som det er.

Klimakrisen kommer til at koste os alle sammen – nogle markant mere end andre – men vi får til gengæld det her igen: Frihed til natur, frihed til ren luft og til en fremtid for vores børn.

Sidst, men ikke mindst har klimakrisen brug for, at vi taler fra hjertet. Klimakrisen er eksistentiel. Det handler ikke alene om politik, men om overlevelse, om vores væren i verden, om vores forventninger til livet.

Det er hamrende banalt, men samtidig knusende vigtigt. For det er det, der fylder for os hver især: frygten for vores børns fremtid, skrækken ved at indånde forurenede luft.

Klimapolitik er ekstremt teknisk og omfattende, men har på samme tid et gruppevækkende eksistentielt, dystert bagtæppe. Den klimakrise, vi står midt i og overfor, skal i endnu højere grad italesættes og internaliseres som vores tids kamp for overlevelse – for retfærdighed og medmenneskelighed. Venstrefløjen kan og skal håndtere klimakrisen som en eksistentiel udfordring. Hvis vi skal mobilisere mennesker, skal vi også møde folk i deres tanker og følelser, i håb såvel som i afmagt.

Det kan godt være, at kapitalismen er syg, men den er endnu ikke brudt sammen. Tværtimod. Den er lige nu ved at tilpasse sig nye markedsmuligheder. Derfor skal venstrefløjen placere kampen for et bæredygtigt samfund i hjertet af sit ideologiske maskinrum og katapultere sig selv ind i et ideologisk rammeværk, som indtænker et holistisk økologisk system.

For den grønne socialisme skal bæredygtighed som begreb og ideologi være det sted, tænkningen udgår fra. Grøn socialisme handler ikke alene om regulering og omfordeling, men om at begrænse og reformulere retten til at bruge naturens ressourcer.

Det handler om social retfærdighed i en bæredygtig virkelighed, og om at aktivere socialismens ideologiske tankegods til en grøn fremtid.